

LA LLENGUA DE COHESIÓ SOCIAL I LES ALTRES LLENGÜES

PRIMERA PART

Sembla com si quasi bé tothom es queixés del nivell dels alumnes en llengua estrangera, normalment l'anglès, i molts adjudiquen la responsabilitat a l'escola; a vegades penso que, o bé aquests que parlen negativament de l'escola no en tenen ni idea, o que tenen interessos econòmics en forma de llibres, mètodes, programes informàtics ...

El nivell d'anglès dels nostres alumnes no és pas baix, és superior al que hauria de ser tenint en compte les circumstàncies socials i de diversitat de llengües, i encara que el que afirmo us pugui semblar molt estrany, en bona part, és mèrit de l'escola.

LES VERSIONS ORIGINALS

A vegades es diu que si la mainada no té el nivell d'anglès que tenen en d'altres llocs (afirmació normalment no contrastada) és perquè les sèries i les pel·lícules estan doblades. És possible que tinguin una part de raó, però només una petita part, perquè des de la implantació de la TDT la majoria de les sèries i de les pel·lícules es poden escoltar en versió original, i segur que si l'interès no fos només de façana, a totes les llars les seguirien en versió original. Perdoneu, però potser d'aquí uns anys això serà així, però, ara per ara, no! Una bona part dels que ho diuen només volen significar-se.

HAURÍEM DE TREPITJAR UNA MICA MÉS DE PEUS A TERRA.

També tenim la tendència a comparar pomes amb peres, tot són fruites, és cert, però són diferents. Ens comportem com si fóssim un país normal, amb un estat; un estat que fes tot el que pogués per la cohesió social i pel manteniment d'uns certs nivells de benestar, però la realitat és que l'estat ens va a la contra en tot allò que fa referència a polítiques socials, l'ensenyament inclòs. De moment no som ni tenim un estat i, en qüestions d'ensenyament, ho hauríem de tenir en compte i deixar de fer comparances inadequades.

Potser no seria sobrer que recordéssim que, en molts pocs anys, el país ha rebut una immigració que faria tremolar qualsevol altre país del món i aquí, de moment, s'ha entomat com la cosa més normal de la capa de la terra. Que continuï així, en part, depèn de nosaltres, però, en una altra bona part depèn dels nouvinguts i de les seves ganes de formar part d'aquest país, i la llengua és una bona eina per a fer-ho.

LA LLENGUA DITA ESTRANGERA ÉS LA TERCERA, COM A MÍNIM

A l'escola aprenen força bé el català i l'espanyol. Hi ha un bon gruix d'alumnes que per ells aquestes dues llengües són la segona i la tercera, perquè a casa seva en parlen una altra o unes altres, després hi afegim l'anglès i ho fem com si realment fos una segona llengua quan, en el millor dels casos, és la tercera i, per a molts la quarta.

Alguns diuen que el català i l'espanyol s'assemblen tant que és com si en fossin una de sola. Ho sento, però animalades com aquesta, científicament, no s'aguanten per enlloc; cadascuna ocupa i fa el seu paper a les corresponents àrees cerebrals, i les llengües familiars també, així com l'anglès, que també demana i ocupa el seu espai. Encara que les llengües d'estructures semblants tinguin alguns espais compartits, totes ocupen i es disputen, al cervell, un espai de prevalença per a elles.

SI COMENCÉSSIM MÉS TARD ELS RESULTATS SERIEN MILLORS

Si fóssim una mica realistes i no volguéssim ser els pioners de qualsevol nova idea o innovació, i de veritat volguéssim que la mainada sortís de l'escola sabent anglès, no començaríem mai el

seu aprenentatge abans de quart. El resultat seria que acabarien la primària sabent força més anglès que no pas ara, perquè els alumnes estarien molt més motivats, molt més a punt per aprendre i hi posarien molta més atenció i esforç, condicions personals, totes elles, indispensables per aprendre

Mentre continuem tractant l'anglès com si realment fos una segona llengua no ens en sortirem. L'estruç, per no veure la realitat, diuen que amaga el cap sota terra, i nosaltres creem una il·lusió i ens comportem com si fóssim un estat i l'escola ho pateix i, fins i tot, a vegades, traïem pit i ens sembla que disposem de més possibilitats i capacitats que d'altres, que és una altra manera de no haver-nos d'encarar amb la realitat.

S'HA DE CERCAR EL MILLOR MOMENT PER A TOTHOM, NO NOMÉS PER ...

La majoria dels que demanen que la llengua estrangera es comenci el més aviat possible no tenen en compte que l'anglès no és –encara– una de les llengües que es pugui considerar d'entorn, ni tampoc tenen en compte la situació lingüística general, sembla com si només es mirassin a ells, com si tothom tingués les seves condicions personals, familiars i socials.

S'hauria de tenir en compte l'ordre i la situació de les llengües (quines són d'entorn i quines no ho són), i els ritmes i les capacitats de la mainada. Quan algun d'aquests aspectes no es té en compte els afectats són els alumnes, però si darrera tenen una família que els pot donar suport, per l'ambient i la insistència familiar, acaben superant la majoria dels entrebancs que la precocitat en l'aprenentatge els podria generar. Les possibilitats de suport familiar no són generals i, encara menys, per a tota aquella mainada que depèn, quasi bé exclusivament, del que es faci a l'escola, perquè estan sols, ells i l'escola.

EUROPA I LA PRIMERA I SEGONA LLENGÜES ESTRANGERES

Més avall podeu veure que, a Europa, la majoria dels estats primer consoliden la seva llengua de cohesió social i, un cop els alumnes arriben a un domini relativament hàbil d'aquesta llengua (expressió oral, escrita i d'habilitat lectora), comencen la introducció d'una primera llengua estrangera. La segona ja es pot veure que se situa a prop dels 12 anys.

Tot seguit hi trobareu un llistat amb les edats "obligatòries" d'inici de la primera i segona llengua estrangeres. Hi ha força diversitat, però sóc dels que pensa que, per molt que s'estiri un bri d'herba, no creix més de pressa.

EDAT DE LA INTRODUCCIÓ OBLIGATÒRIA (No es té en compte la voluntarietat)

Considerant que l'aprenentatge de l'anglès a casa nostra, agafant la millor de les situacions i facilitats, no seria ni una primera ni una segona llengua estrangera, sinó que estaria entremig, a qual cosa ja és ser-ne molt d'optimista; per nosaltres, m'ha semblat assenyat cercar el terme mitjà entre l'inici de la primera i la segona llengües estrangeres, i després cercar la mitjana de tots plegats.

EDAT DE LA INTRODUCCIÓ OBLIGATÒRIA (No es té en compte la voluntarietat)

	1ra Ll. estrangera	2na. Ll. estrangera	Mitjana
Alemanya	10	12	11
Àustria	6	12	9
Dinamarca	10	13	11
Espanya	8	12	10
Finlàndia	7	10	8
França	9	13	11
Grècia	9	12	10
Itàlia	7	11	9

Luxemburg	6	7	6
Països Baixos	10	12	11
Portugal	10	12	11
Suècia	7	12	9
MITJANA			9 i mig.

A Catalunya, seria entre 4t i 5è però, com que som “els millors” comencem a Infantil.

Catalunya, Novembre de 2016

SEGONA PART

Encara que inicialment pugui no semblar-ho, aquesta reflexió també està enfocada al tractament de les llengües. **No n’hi ha prou amb les capacitats personals, per alguns aprenentatges també calen “condicions personals específiques”.**

LES CAPACITATS

Des de fa força temps he estat posant l’accent en les capacitats dels infants, em semblava, i m’ho continua semblant, que és un dels aspecte oblidats –segurament inconscientment- per part de les “metodologies imperants del constructivisme elitista i segregador” i que calia intentar que, abans d’introduir qualsevol nou aprenentatge, o activitat, es tinguessin en compte les capacitats dels infants als quals anaven dirigits.

Em sembla important perquè si un alumne té assolides de forma eficient unes capacitats ens està indicant que és el moment de començar a fer aquelles activitats i/o aprenentatges que s’hi adiuen i, a la contra, que si es volen fer fer activitats i/o aprenentatges sense que l’infant tingui assolides les capacitats adients de forma eficient és una pèrdua de temps i d’esforços, a part que, com a torna de la nostra impaciència d’adults, a més a més, l’infant adquirirà un conjunt d’habilitats poc eficients i, fins i tot negatives que, de forma persistent, llastaran el seu procés educatiu.

LES CONDICIONS (CARACTERÍSTIQUES) PERSONALS ESPECÍFIQUES

Per tant és lògic que consideri que les capacitats personals són importants i bàsiques, però me n’adono que he estat obviant altres aspectes que també són importants, com són les “condicions personals específiques”.

Les condicions personals poden ser molt variades, però n’hi ha algunes que segurament tenen més relació amb l’escola, com serien l’ordre, les ganes de saber, la constància... i algunes habilitats, com un cert domini de la lectura (comprensió inclosa) i l’expressió oral i escrita; pel que fa a aquest grup, el de les habilitats, que la mainada en disposi, o no, depèn del que s’hagi estat fet a l’escola, de què s’hagi prioritzat i sistematitzat.

Però les “condicions personals específiques” depenen de molts factors i no pas tan directament de l’escola, encara que és evident que l’ambient intern que hagi creat l’escola i els valors que hagi potenciat a l’entorn de la convivència, l’aprenentatge, la il·lusió per saber, la constància, la curiositat, ... també són molts importants i ajudaran la mainada a anar-se’n

amarant i modelant la seva manera de ser i de fer, però no són pas les úniques influències rellevants.

HI HA APRENTATGES QUE S'ASSOLEIXEN DE FORMA INCONSCIENT

És possible que pugui costar adonar-se'n, però el domini d'alguns aprenentatges molt importants no depèn, per a res, de cap de les "condicions personals específiques", sinó només de les capacitats personals naturals i de l'entorn, el llenguatge n'és un.

L'adquisició de la llengua oral, que ningú negarà que és l'eina fonamental del pensament, l'assolim sense que hi hàgim de posar cap "qualitat personal específica" pel mig; pel sol fet d'existir i de disposar d'unes capacitats físiques ordinàries, i d'estar en un ambient en què s'hi parli una llengua, l'adquirim, i ho fem sense ni adonar-nos-en. Només ens cal que l'entorn sigui adequat, i sense haver-hi de posar –conscientment– cap o gaire esforç, i sense que ens calgui cap mena de decisió expressa de voluntat, l'anem adquirint perquè disposem de les capacitats adients per a fer-ho i, mentre som petits, és indiferent que sigui català o xinès.

Aprendre la llengua, o les llengües, de l'entorn és una capacitat innata en l'ésser humà des de fa una colla de milers d'anys.

EL TEMPS I L'ENTORN LIMITEN ALGUNS APRENTATGES

L'entorn no s'hauria d'entendre en un sentit restrictiu o només familiar, sinó que té un sentit ampli: la família, el carrer i la llengua oral escolar, perquè en totes aquestes situacions – mentre s'és petit– l'aprenentatge de la llengua oral és pràcticament inconscient.

La capacitat de domini de les llengües de l'entorn va lligada a la necessitat personal de comunicació i, com més necessària és, més es practica i, per tant, més es domina. El domini va lligat a la pràctica, i aquesta a la necessitat.

LES ALTRES LLENGÜES

Al sistema educatiu, les dificultats solen presentar-se quan es vol aplicar aquest mateix esquema, aquesta lògica, a altres llengües que no són les d'entorn; en les altres llengües, les diferents a les de l'entorn, no s'hi pot aplicar, ni s'hi hauria de voler aplicar, la mateixa lògica però, per desgràcia, és el que es vol fer a l'escola.

Si una llengua no reuneix la condició de necessària i imprescindible per a la comunicació infantil, no cal esforçar-se per ensenyar-la, per als infants no passarà de ser un "divertimento", un passar l'estona, i l'avenç en el seu domini serà mínim, i això és el que passa ara.

Per qualsevol llengua que es vulgui que la mainada aprengui i que no es pugui considerar d'entorn, si es vol que l'aprenentatge sigui profitós, cal que hi intervinguin les "condicions personals específiques" i un infant, fins cap allà els nou anys, no les té prou a punt com per a fer-les servir com a eines "voluntàries" d'aprenentatge. En espanyol diuen: "No por mucho madurar amanece más temprano" i, a vegades, també l'encerten.

Per qualsevol aprenentatge que no sigui conseqüència de l'entorn cal que la mainada hi posi esforç i constància i, si és una nova llengua, també; no es pot pretendre, conscientment, que s'assoleixi i es consolidi un nou aprenentatge lingüístic, no d'entorn, només des del joc i des del no esforç, encara que sigui una bona manera de passar l'estona i de ser "molt innovador".

HABILITATS RELACIONADES AMB LLENGÜES DE L'ENTORN

Mentre allò que s'està aprenent té relació directa amb alguna de les llengües d'entorn, l'infant, ràpidament hi troba la relació i li és relativament fàcil l'assoliment, és el que passa amb la lectura i amb les primeres passes de l'escriptura; en canvi, quan no hi ha aquesta relació natural, per a fer qualsevol nou aprenentatge, cal que hi hagi la intervenció més o menys clara de les "condicions personals específiques", i sense aquesta base no cal ni intentar-ho, és com picar ferro fred, i és una magnífica i lluïda manera de perdre el temps.

ESPERONAR I FER-LOS CONSCIENTS DE ...

Més que ensenyar o explicar, una de les feines importants dels mestres és, paradoxalment, esperonar als alumnes perquè posin les seves "condicions personals específiques" en joc.

Fer una feina d'esperonament, de conscienciació, sempre és difícil i, encara més, si el "currículum" i els llibres, per les seves presses de fer que tot es faci com més aviat millor, obliden que, per a poder esperonar als alumne perquè posin en joc les seves "condicions personals específiques" cal que les tinguin a la seva disposició, aspecte, aquest, que ni el "currículum" ni els llibres solen tenir en compte i, per l'edat de la mainada, –si es volgués seguir el que està marcat–, moltes de les condicions personals que els caldrien encara es troben a les beceroles i tot just estan traient el caparró.

En les situacions d'incongruència entre les demandes d'allò que està manat, i la realitat emanada des dels alumnes, els mestres es troben amb dificultats que, moltes vegades, són pràcticament impossibles de superar, la qual cosa és altament frustrant, i sort n'hi ha del seu seny i de la seva capacitat d'adaptació.

Moltes vegades sembla que tot el sistema educatiu estigui pensat i estructurat per als grups de mainada especialment dotada per a les tasques escolars, i per aquells que tenen un entorn familiar que els pot donar suport, i que la resta ja s'ho farà i, si cal, ja aniran a suport.

LA TRIA SEGONS LES CAPACITATS I LES CONDICIONS PERSONALS

Les coordenades que tenen les capacitats personals en un eix i en l'altre les "condicions personals específiques" ens permeten explicar força bé perquè la mainada aprèn o no aprèn. Si a més a més de les capacitats personals (que cal tenir-les sempre presents), tenim en compte les "condicions personals específiques", segur que serà molt més fàcil trobar el millor moment per començar qualsevol nou aprenentatge lingüístic i la millor manera de plantejar-lo, amb la seguretat que s'aprofitarà i es consolidarà.

TERCERA PART

Després del que acabo d'exposar, fins i tot en a mi em vénen ganes de cercar una manera de poder introduir l'anglès "com més aviat millor"; i fer-ho seria relativament senzill si partíssim d'una situació normalitzada, només hauríem de tenir en compte si la convertim o no en "llengua d'entorn".

UNA SITUACIÓ NORMALITZADA?

És evident que en una situació normalitzada (semblant a la dels altres estats d'Europa), si convertíssim l'anglès en llengua d'entorn es podria començar el seu aprenentatge a l'edat que es volgués, però hi ha un "però" important, no estem, ni de bon tros, en una situació ni remotament normalitzada. Més del seixanta per cent dels infants no tenen el català com a llengua familiar i, a l'entorn del vint per cent, la seva llengua familiar no és ni el català ni l'espanyol i, per tant, de situació normalitzada res de res.

Fins i tot hi ha moltes escoles en què aquests percentatges encara són més alts i, per tant, la seva estructura encara és una mica més complicada.

HEM DE PRENDRE DECISIONS

Partint d'aquesta situació "atípica" hem de decidir què fem i com ens organitzem per tal que la mainada assoleixi el domini necessari del català (que considero que ha de fer el paper de llengua de cohesió social) i de l'anglès (que s'està convertint en la llengua de comunicació universal).

És evident que es pot discrepar del tot sobre els papers lingüístics del català i anglès, però s'ha d'establir, de forma seriosa, una llengua de cohesió social, i proposo que sigui el català, i el que em sembla que no és gaire discutible és la consideració que faig sobre l'anglès.

LES DECISIONS TENEN CONSEQÜÈNCIES

S'ha de tenir clar que si no es determina que el català sigui la llengua de cohesió social, i si no s'hi posen les mesures adequades, en pocs anys, uns cinquanta –com a màxim– desapareixerà, i la seva desaparició també s'emportarà tot allò que està lligat a la manera de fer i de ser, perquè haurà desaparegut el tronc central del fer i del ser, la llengua.

No som com som per art d'encantament, sinó que som com som perquè parlem català, i parlem català perquè som com som. És inseparable.

Quan algun polític demana, i fins i tot exigeix, que el tractament de les llengües sigui paritari, de fet, s'està posicionant clarament per la preeminència i la imposició de l'espanyol i, per tant, per la desaparició del català.

Una altra cosa, molt assenyada, és que sigui convenient que la nostra mainada també sàpiga expressar-se col·loquialment en espanyol, en anglès, en francès, en ...

CENTREM-NOS

En el cas que decidíssim que el català ha de ser la llengua de cohesió social, ens cal fer un canvi radical al nostre sistema educatiu, començant per la formació dels mestres. No és admissible que els mestres no dominin la llengua quan, de fet, han de ser punts de referència d'excel·lència lingüística.

El pas següent, però en paral·lel a l'anterior, comporta la decisió de fer que a tota l'Educació Infantil i Primària es prioritzin de forma general i sistemàtica l'adquisició, el més perfecta, rica i

variada possible, de la llengua en la seva forma expressió oral (l'oralitat és el que estructura el pensament i totes les seves formes d'expressió), per això, mai abans dels sis anys, no s'hauria de plantejar la introducció de la lectura i, en paral·lel (però més pausadament), de l'escriptura.

A partir de tercer de Primària es podria introduir l'espanyol oral i a quart començar l'espanyol escrit, també a partir de quart de Primària es podria començar la introducció oral de l'anglès, a cinquè ja se li donaria la consideració de llengua oral d'entorn parcial i, per tal que fos així, caldria que una àrea es fes parcialment en anglès i, a sisè, aquella mateixa àrea s'hauria de fer totalment en anglès.

A la Secundària seria aconsellable que durant un any o dos, com a màxim, es continués amb la mateixa àrea en anglès, però després seria adient canviar d'àrea, i tornar a fer, en català, l'àrea que fins aquell moment es feia en anglès, i durant un parell de cursos fer en anglès alguna de les que, fins aquell moment, es feien en català.

LA LLENGUA DE COHESIÓ SOCIAL

La proposta retarda la introducció de qualsevol llengua diferent de la de cohesió social, el català, que es prioritza, perquè es pretén que abans de començar l'aprenentatge de qualsevol altra llengua, la capacitat d'expressió oral sigui molt bona, la lectura ja sigui hàbil i l'escriptura estigui en un estadi de domini relativament sòlid, i tot plegat no sol passar abans de quart.

Hem de tenir clar que si volem que el català sigui la llengua de cohesió social cal que tothom assoleixi un molt bon domini d'expressió oral, escrita i una bona habilitat lectora, només així podrà arribar a ser l'eina ordinària social de pensament. Només ens cal recordar quina és la situació actual. Hem de situar-nos i adonar-nos que, el que es proposa, és només per aconseguir una situació una mica més normalitzada i, per assolir-la, calen mesures que ho facin possible.

Un dels objectius hauria de ser que les famílies que tenen llengües de comunicació diferents del català, el català deixi de ser una tercera llengua i passi a ser una segona llengua i, per aconseguir-ho cal que el català ocupi, de forma absoluta, una gran franja de l'escolarització obligatòria i, majoritària a la resta de la franja escolar i, de forma notable, en l'àmbit del carrer.

Si es vol aconseguir una situació lingüística relativament comprable a la d'altres estats, ens calen mesures extraordinàries en la franja d'escolarització Infantil i Primària i, alhora, la potenciació col·loquial d'altres llengües a la Secundària, per això també hauríem de tenir clar que, per les altres llengües diferents del català, el que s'està proposant és que la competència per l'espanyol i l'anglès sigui de nivell llindar -parlat i escrit-, de fet superior a l'actual i, col·loquial, per a unes altres llengües: francès, italià, ...

Catalunya, Gener de 2017